

VAPAUTTA, OIKEUTTA JA TURVALLISUUTTA

(Freiheit, Recht und Sicherheit)

Hallitus huolehtii oikeusvaltion yleisistä toimintaedellytyksistä. Vahvistetaan kansanvaltaa ja ihmisoikeuksien kunnioittamista. Suomi osallistuu aktiivisesti Euroopan unionin kehittämiseen vapauden, oikeuden ja turvallisuuden alueena.

Sisäisen turvallisuuden tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisin maa, jossa ihmiset ja eri väestöryhmät kokevat yhteiskunnan yhdenvertaisena ja oikeudenmukaisena. Hyvä turvallisuustilanne ja vahva turvallisuuden tunne ovat tärkeä osa ihmisten hyvinvointia ja kansallisesti tärkeä kilpailutekijä.

Edellä mainitut kaksi kappaletta ovat otteita pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmasta. Hallitusohjelmasta ei tavoitetta puutu. Turvallisuuden toteuttaminen olisi helppoa, jos ihmisillä ei olisi oikeutta henkilökohtaiseen vapautteen tai yksityiselämän suojaa. Valtioissa, joissa turvallisuusviranomaisten valtuudet ovat lähes rajoittamattomat, ihmiset eivät lopulta tunne oloansa turvalliseksi. Toisaalta ihmisoikeuksien soveltaminen siten, että sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi olevat keinot ovat käytännössä riittämättömät, johtaa sekin turvallisuuden tunteen katoamiseen.

Vapauden sekä oikeuksien ja toisaalta turvallisuuden tasapainoa vaalivat oikeusministeri ja sisäministeri. Oikeusministeriön tehtävänä on

ylläpitää ja kehittää oikeusjärjestystä ja oikeusturvaa sekä huolehtia demokratian rakenteista ja kansalaisten perusoikeuksista. Sisäasiainministeriö on puolestaan turvallisuuden ja maahanmuuton ministeriö. Ihmisoikeuksia kunnioittavaa mutta samalla turvallista yhteiskuntaa on rakennettava molemmat näkökohdat huomioon ottavan dialogin perusteella. Hallitusohjelma ei tue hallituksen sisäistä dialogia, vaan sen mukaan hallitus tulee laatimaan erikseen sisäisen turvallisuuden ohjelman ja oikeusturvaohjelman. Alkaako tärkeä dialogi vasta sitten, kun molemmat ohjelmat on julkaistu? Miten maan hallitus, jolla on ohjelmansa mukaisestikin vastuu ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja turvallisuuden toteutumisesta Suomessa, osallistuu dialogiin? Hallituksen sisäistä dialogia ei edistä se, että oikeusministeri ei kuulu sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmään. Toivottavasti joku muu sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmään kuuluva ministeri ymmärtää ja haluaa jo työryhmävaiheessa pohtia turvallisuuskysymyksiä peilaamalla niitä ihmisoikeuksien kunnioittamiseen.

Hallitusohjelman mukaan harmaan talouden torjunta on hallituksen kärkihankkeita. Tämä on perustelua, sillä harmaalla taloudella on monia haittavaikutuksia. Lakia noudattavien, rehellisten yrittäjien on vaikea kilpailla harmaan talouden markkinasäännöillä toimivia kilpailijoita vastaan.

Harmaan talouden myötä yhteiskunta menettää vero- ja maksutuloja, jotka tulevat kunniallisten veronmaksajien maksettaviksi. Harmaan talouden yleistyminen rapauttaa myös yleistä yhteiskuntamoraalia.

Jotta harmaata taloutta voidaan vastustaa, siihen on kohdennettava riittävät resurssit. Tämän hallitusohjelma lupaa. Harmaan talouden viranomaisresursointi irrotetaan hallituksen tuottavuusohjelmasta. Viranomaisresursseja lisätään määrääkäsiksi harmaan talouden torjuntaan. Hallitusohjelma mainitsee riittävien viranomaisresurssien tarvitsijoina muun muassa poliisin, syyttäjät ja oikeuslaitoksen, jolla hallitusohjelmassa tarkoitettaneen varsinaisesti tuomioistuinelaitosta. On oletettavaa, että lisääntyvät poliisi- ja syyttäjäresurssit johtavat esitutkintojen ja rikosprosessien sekä tuomioiden määrän kasvuun. Tällöin tarvitaan myös lisäresursseja julkiseen oikeusapuun ja vankeinhoitoon. Koko harmaan talouden torjuntaketju tiedottamisesta ja tutkimasta aina rangaistuksen suorittamiseen asti on resursoitava asianmukaisesti. Esimerkiksi vankiloiden paljusellien poistamista ei voida enää lykätä sen varjolla, että vankimäärä ja sitä kautta vankeinhoidon kustannukset kasvavat harmaan talouden torjunnan tehostamisen perusteella.

Hallitusohjelmassa todetaan ilahduttavasti, että eri rikoksista tuomittavien rangaistusten keskinäistä suhdetta on syytä tarkastella oikeudenmukaisuusnäkökohdasta. Asianajajaliitto on jo aikaisemmin pitänyt riittämättömänä sitä, että lainsäädäntömuutosten ja yleisen keskustelun kohteena on kulloinkin ollut vain yhden rikosni-

mikkeen oikeudenmukainen rangaistus. Tällöin on yleensä ollut kyse rangaistuksen ankaroitamisesta. Eri rikoksista tuomittavien rangaistuksien tarkastelu avaa mahdollisuuden pohtia myös sitä, ovatko rangaistukset joltain osin liian ankaria. Lisänäkökulmaa asiaan saadaan pohtimalla hallinnollisten sanktioiden suhdetta rikosoikeudellisiin sanktioihin. Tämä on erityisen tärkeää, jos lainvastaista toimintaa esimerkiksi arvopaperi- ja verolainsäädännön alalla ryhdytään sanktiomaan yhä merkittävämmillä hallinnollisilla seuraamuksilla. Kuinka ankaria voivat olla hallinnolliset sanktiot ja voidaanko joitakin rikosoikeudellisesti sanktioituja tekoja siirtää hallinnollisesti sanktioitaviksi?

Oikeuspoliittisessa keskustelussa ja toiminnassa musta-valkoinen näkemys on vaarallista. Toisin kuin harmaassa taloudessa, harmaa oikeuspolitiikka voi olla oikeaa ja tasapainoista toimintaa. Vapauden, oikeuden ja turvallisuuden rakentaminen edellyttää kokonaisnäkemystä turvallisuuden eteen tarvittavista toimenpiteistä ja ihmisoikeuksien soveltumisesta käytännön tilanteisiin. Tästä huolimatta oikeus- ja turvallisuusasioiden saattaminen yhteen ministeriöön ei ole tarkoituksenmukaista. EU:ssa sisä- ja oikeusasioiden erottaminen omiksi pääosastoikseen on edistänyt EU:n toimintaa turvallisuus- ja oikeusasioissa. Euroopan unionin kehittäminen vapauden, oikeuden ja turvallisuuden vyöhykkeenä edistyy. Suomen aktiivinen osallistuminen tähän kehitystyöhön ruokkii ja syventää kansallista dialogiamme vapautta, oikeutta ja turvallisuutta koskevilla kysymyksillä.

Mika Ilveskero